

II. ARGUMENTUA

Atenastar gazte bat eta prostituta libre bat zeharo maiteminduta daude. Mutil gaztea Naupaktosera³ abiatzen da mandatari gisa. Orduan, militar batek prostituta harrapatzen du eta Efesora eramaten du indarrez. Atenastar

5 gaztearen esklaboa itsasoratu egiten da bere ugazabari gertatutakoaren berri emateko, baina bidean harrapatu egiten dute eta militarren eskuetan jartzen dute opari gisa. Egoera horretan, esklaboak gutuna idazten dio bere ugazabari, Efesora etor dadin. Gaztea ahalik eta bizkorren joaten da, eta bere aitaren lagun batek hartzen du etxean, militarren albo-alboko etxean, hain zuzen ere. Esklaboak bi etheen arteko horman pasabide bat zulatzen du.

10 Era horretan, maitaleak inor konturatu gabe elkartu daitezke, eta esklaboak prostituta gaztearen ahizpa bikia etorri dela sinetsarazten du. Bizilagunak bere bezero bat kontratatzen du militarri ezkontza eskatzeko. Militarrek gezurra sinesten du, eta neska gaztea uzten du, bizilagunaren babespeko⁴ bat berarekin ezkonduko dela uste duelako. Baina, horren ordez, militarra jipoitu

15 egingo dute adulteriogilea izateagatik.

3. Naupaktos (edo Lepanto) Greziako hiri bat da; Korintoko golkoan kokatzen da.

4. Jatorrizkoan *clienta* 'klientea'; klienteak ugazabak baino maila sozioekonomiko baxuagoa izaten zuen, baina ez zen esklaboa.

PERTSONAIAK⁵

PIRGOPOLINIZES⁶, militarra

ARTOTROGO⁷, Pirgopolinizesen parasitua

PALESTRION⁸, Pleusiklesen eta militarren esklaboa

PERIPLEKTOMENO⁹, agurea, militarren bizilaguna

ESZELEDRO¹⁰, Pirgopolinizesen esklaboa

FILOKOMASIA¹¹, Pleusiklesen neska-lagun gaztea

PLEUSIKLES¹², atenastar gaztea

LURZION¹³, Pirgopolinizesen esklabo gaztea

AKROTELEUTIA¹⁴, prostituta, Periplektomenoren babespekoa

MILFIDIPA¹⁵, Akroteleutiaren emakume esklaboa

PERIPLEKTOMENOREN ESKLABO GAZTEA

KARION¹⁶, Periplektomenoren sukaldaria.

ESKLABO BORREROA

Ekintza Efeson gertatzen da.

5. Plautoren pertsonaien izenak askotan mintzodun izenak dira eta esanahiren bat dute, grekoz nahiz latinez.

6. Grekoz, *pyrgos* ('borroka-ehelateen gaineko dorrea') eta *polinices* ('askotan garailea').

7. Grekoz, *artos* ('ogia') eta *trogo* ('jan, irentsi').

8. Grekoz, *palaistrites* 'atletikoa', 'malabarista'.

9. Latinez, *plecto* 'nahasi', 'korapilatu'; *peri-* eta *-menos* grekozko aurrizki-atzizkiak dira.

10. Latinez *scelus* 'gaiztakeria', eta grekoz *drao* 'egin'.

11. Grekoz, *filos* 'laguna', 'maitalea' eta *komos* 'oturuntza', 'orgia'.

12. Grekoz, *pleusis* 'nabigazioa' eta *kleos* 'ospea'; hortaz, 'marinel ospetsua'.

13. Latinez, *lurco* 'jatuna'.

14. Grekoz, *akroteleution* 'amaiera', 'muturra'.

15. Grekoz, *milphidippa* 'betazalak erortzen zaizkiona'.

16. Grekoz, *karis* 'krustazeo txikia, ezkira antzekoa' eta *karion* etnonimoa 'Karia lurraldekoa', maltzur eta gaiztoaren irudia.

I. EKITALDIA

AGERRALDI BAKARRA

PIRGOPOLINIZES, ARTOTROGO

PIRGOPOLINIZES.— (*Etzetik atera eta barruan dauden esklaboekin hitz egin*) Zeru oskarbi bateko eguzki-printzak baino distiratsuago utzi behar didazue ezkutua: ordua iristen denean itsutu ditzala etsaien osteak bataila erdian. Izan ere, nire ezpata kontsolatu nahi diat, erabili gabe hainbeste denbora pasatzeagatik ez dadin atsekabetu edo desesperatu. Gaixoa etsaiak birrintzeko irrikan zagok. Baina, non sartu da Artotrogo?

ARTOTROGO.— Hemen, gizon adoretzu eta zorionekoaren ondoan; esan liteke printze bat, gerrari bat dela... Marte jainkoak¹⁷ ere ez luke zure balentriak bereekin konparatzeko ausardiarik izango. 10

PIRGOPOLINIZES.— Nori buruz ari haiz, gurguriotarren¹⁸ ordokietan salbatu nuen hari buruz? Neptunoren¹⁹ biloba eta bertako nagusi-burua zen Bunbomakides Klitomestoridisarkidesi²⁰ buruz?

ARTOTROGO.— Bai, bai, gogoratzen dut. Urrezko armak zituen hari buruz ari zara, ezta? Zeinaren legioak putz eginez desagerrarazi zenituen, haizeak hostoak edo teilatu bateko lastoa desagerrarazten dituen moduan, ezta?

PIRGOPOLINIZES.— Tira, ez duk hainbesterako, ala Polux.

ARTOTROGO.— Ez da hainbesterako, ala Herkules, konta nitzakeen beste balentria batzuekin konparatuz gero, (*publikoari*) inoiz burutu ez dituen balentriekin hain zuzen; norbaitek bizitza osoan hau baino gizon gezurrontzi 20

17. Gerraren jainkoa.

18. Izen asmatua da. *Curculio* (euskaraz ‘gurgurioa’) intsektu bat da; baina ‘esofago’ edo ‘zakil’ bezala ere itzul daiteke; bi adierak baliatuz, hitz-joko bat dagoela pentsatzen da.

19. Ur eta itsasoaren jainkoa.

20. Izen asmatuak dira. *Bumbomachides*, grekoz, ‘oihuka borrokatzen duen gizona’ litzateke eta *Clutumistharidysarchides* ‘kontseilari famatuaren eta gobernatzaile txarraren semea’. Antzokiko ikuslearentzat esanahia bera baino barregarriagoa bide zen izen luzearen soinua.

edo harroputzagorik ikusi badu, hemen nauka, bere esklaboa izango naiz²¹
—hori bai, bere etxean jaten diren oliba horiek²² erotzekoak dira—.

PIRGOPOLINIZES.— Non sartu haiz?

ARTOTROGO.— Hemen, hemen. Ala Polux! Adibidez, Indian elefante batengana joan zinenekoa eta ukabilkada batez beso bat hautsi zenionekoa.

PIRGOPOLINIZES.— Beso bat?

ARTOTROGO.— Hanka bat esan nahi nuen.

PIRGOPOLINIZES.— Ba, besterik gabe jo nian.

30 ARTOTROGO.— Ala Polux! Gogoz egin izan bazenu, ukabilak elefantearen larrua, erraiak eta hezurdura zeharkatuko zituzkeen.

PIRGOPOLINIZES.— Utz dezagun kontu hori.

ARTOTROGO.— Ez du merezi zuk zure balentriak niri kontatzeak, ala Herkules, primeran dakizkit-eta; (*aparte*) urdaila da pena horien guztien erruduna: belarriak sakrifikatu behar dira hortzen mesedetan, eta, beraz, bere gezurrei baietz-baietz esatea besterik ez dago.

PIRGOPOLINIZES.— Itxaron, zer esan behar nuen?

ARTOTROGO.— A, bai! Badakit zer esan nahi duzun, bai, hala izan zen, ala Herkules, ezin hobeki gogoratzen dut.

PIRGOPOLINIZES.— Baina, zer?

ARTOTROGO.— Dena delakoa.

PIRGOPOLINIZES.— Ba al daukak...?

ARTOTROGO.— Oholtxoak nahi dituzu, ezta? Hemen ditut; baita puntzoi bat ere.

PIRGOPOLINIZES.— Dotore lotzen dituk hire pentsamenduak eta nireak.

21. Bistan denez, bada esklaboa eta ezin du bere burua esklabo gisa saldu; baina hemen *ei ego me mancupio dabo* dioenean, esan nahi du bere esku jartzen dela oso-osoan.

22. Latinezkoan *epityra* dakar: olibak olio, ozpin eta belar usaintsutan.

ARTOTROGO.— Nire eginkizuna da zure ohiturak ondo ezagutzea eta zure 40
desirak aurrerapenarekin asmatzen ahalegintzea.

PIRGOPOLINIZES.— Eta, oraindik gogoratzen haiz?

ARTOTROGO.— Bai, jauna: ehun eta berrogeita hamar Zilizian²³, ehun
Eszitolatronian²⁴, hogeita hamar sardiniar eta hirurogei mazedoniar dira egun
bakar batean hil zenituenak.

PIRGOPOLINIZES.— Beraz, zenbat dira guztira?

ARTOTROGO.— Zazpi mila.

PIRGOPOLINIZES.— Ez gehiago, ez gutxiago. Zenbaketa zehatza duk.

ARTOTROGO.— Ondo oroitzen naiz apuntatuta ez izan arren.

PIRGOPOLINIZES.— Sekulako memoria daukak, ala Polux!

ARTOTROGO.— Mokaduek gogoratzen laguntzen didate.

PIRGOPOLINIZES.— Orain arte bezala egiten baduk hire lana, egunero 50
jango duk. Beti banatuko diat nire mahaia hirekin²⁵.

ARTOTROGO.— Eta Kapadozian²⁶ ezpata kamustuta egon ez balitz,
bostehun gizon akabatuko zenituzkeen kolpe batez.

PIRGOPOLINIZES.— Bizitza barkatu nieran, soldadu xeheak besterik ez
ziren-eta.

ARTOTROGO.— Zertarako kontatuko dizut zuri, Pirgopolinizes, gizakume
guztiek dakitena? Zertarako kontatu bakarra zarela munduan zure ausardia,
edertasun eta balentriengatik? Arrazoiz maitemintzen dira emakume guztiak
zutaz, hain zara ederra; atzo paliotik²⁷ tiratzen zidaten emakumeek hala zioten.

23. Zipre parean kokatutako eskualdea, Asia Txikian.

24. *Scytholatronia* izen asmatua da, *Scythes* ‘eszitiarra’ eta *latro* ‘mertzenario’ konbinaturik: ‘mertzenario eszitiarren herrialdea’.

25. Baieztapen ironikoa da, militarrek ez baitzuen janaririk.

26. Anatoliako antzinako lurraldea da, gaur egungo Turkian kokatutakoa.

27. Latinez, *pallium*. Gizonek nahiz emakumeek zeramaten lauki formako mantua zen, jatorriz greziarra; toga antzekoa, baina motzagoa; tunikaren gainerik janzten zen, gorputza inguratuz.

60 PIRGOPOLINIZES.— Zer zioten?

ARTOTROGO.— «Hori Akiles da?» galdetu zidan batek. «Akiles ez, baina bere anaia izan liteke» erantzun nion nik²⁸. Orduan beste batek esan zuen: «Zein ederra den, ala Kastor! A zer nolako itxura dotorea duen; zein adats distiratsua! Zorte onekoak dira berarekin oheratzen diren emakumeak!».

PIRGOPOLINIZES.— Hori zioten?

ARTOTROGO.— Bai, biek erregutu zidaten kabalkada batean bezala eramateko zu hara.

PIRGOPOLINIZES.— Ikaragarrizko ezbeharra duk ederregia izatea.

70 ARTOTROGO.— Baina hala da. Ez didate bakean uzten, inguratu egiten naute, eta zu ikusten uzteko erregutzen didate arren; zu haiengana eramatea eskatzen didate, eta horrela ezin dut zure beharrez arduratu.

PIRGOPOLINIZES.— Forora gerturatzeko ordua duk; atzo kontratatutako mertzenarioei soldata ordaindu behar zieat, Seleuko²⁹ erregeak behin eta berriz eskatu zidan-eta beretzat mertzenarioak aukeratzeko eta kontratatuzeko. Gaurko eguna erregeari laguntzen emango dudala erabaki diat.

ARTOTROGO.— Orduan, goazen.

PIRGOPOLINIZES.— Eskolta, niri jarraitu! (*Forora joan eskoltarik gabe, ez daukate-eta*)

28. Akiles Troiako gerrako heroia eta Homeroren *Iliadako* pertsonaia nagusietako bat da. Esklaboak militarra ezjakintzat hartzen du, Akilesek ez baitzeukan anaiarik; Artotrogok eta publikoak bazekiten hori, baina militarrek ez.

29. Seleuko III.ak erregealdi laburra izan zuen, K.a. 225etik K.a. 223ra. Seleukotar inperioa estatu helenistikoa izan zen; zabalerarik handiena hartu zuenean, Traziatik Indiara iristen zen (Asia Txikiaren ekialdea, Mesopotamia eta Pertsia, Kabuleraino).